

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ І МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

БУЛИК Максим Володимирович

УДК 327+323.3(495):339.924

**СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК ГРЕЦІЇ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ
ІНТЕГРАЦІЇ**

Спеціальність 23.00.04 — політичні проблеми
міжнародних систем та глобального розвитку

Автореферат
дисертації на здобуття наукового
ступеня кандидата політичних наук

Київ – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі міжнародних відносин та зовнішньої політики Маріупольського державного університету, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник:

доктор політичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, Заслужений працівник освіти України

БАЛАБАНОВ Костянтин Васильович,

Маріупольський державний університет, ректор, завідувач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики

Офіційні опоненти:

доктор політичних наук, професор

ОНЩЕНКО Ірина Григорівна,

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, професор кафедри менеджменту

кандидат політичних наук

ФЕСЕНКО Микола Васильович,

Інститут світової економіки і міжнародних відносин Національної академії наук України, старший науковий співробітник відділу трансатлантичних відносин

Захист дисертації відбудеться 25 жовтня 2011 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.176.02 в Інституті світової економіки і міжнародних відносин НАН України за адресою: 01030, м. Київ, вул. Леонтовича, 5.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України за адресою: 01030, м. Київ, вул. Леонтовича, 5.

Автореферат розісланий “ ____ ” вересня 2011 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат політичних наук**

О. В. Сушко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Друга половина ХХ ст. стала для Греції періодом змін в політичному устрої, соціальній сфері, економічних відносинах. Трансформація суспільної свідомості в бік визнання переваг демократичного ладу поступово призвела до переконання щодо необхідності більш активної участі у загальноєвропейських процесах, свідченням чого став процес інтеграції Греції до структур ЄС. В свою чергу, активна діяльність ЄС щодо європеїзації Греції об'єктивно сприяла трансформації країни в одну з розвинених держав сучасного світу. При цьому слід зазначити, що даний процес відбувався за умов обмежених природних, демографічних, економічних та освітніх ресурсів.

Реалізуючи політику європейської інтеграції, Греції довелося докорінно змінити ставлення до ролі і місця держави, її бюрократичного апарату, бізнес-середовища в житті суспільства. Разом з тим, необхідність адаптації до загальноєвропейських норм об'єктивно створила сприятливі умови для подальшого розвитку сучасного грецького суспільства. Вивчення досвіду соціально-економічних та політичних перетворень в Греції в умовах європейської інтеграції має надзвичайну актуальність для українського суспільства з огляду на схожість проблем, що стояли перед Грецією на початковому етапі європеїзації та тих, що на сьогодні заважають Україні успішно розвиватися. Цей досвід зберігає свою цінність навіть в умовах політичної та соціальної кризи, що охопила Грецію в 2008 р., оскільки дає можливість визначити шляхи недопущення подібних явищ в Україні. Аналіз соціально-політичних процесів, що відбувалися в Греції в II половині 1970 — 2000-х рр. важливий також з точки зору реалізації стратегії європейської інтеграції нашої країни.

Трансформація Греції в межах ЄС відбувалася за кількома основними напрямками, з-поміж яких слід відзначити, насамперед, перетворення у соціальній сфері та політичній системі Греції. За роки членства в ЄС владі Греції довелося фактично з нуля створити систему пенсійного забезпечення, державної освіти, що базується на принципах безкоштовності; страхування. Ці явища призвели до розвитку принципово нової ситуації, якій властиві не лише позитивні, але й негативні явища, зокрема, надто високий рівень участі держави в житті суспільства, його економічній активності, бюрократичної регламентації. Схожість даних тенденцій з відповідними процесами в Україні дозволяє провести відповідні паралелі та спробувати визначити основні шляхи до подолання аналогічних проблем в нашій країні, враховуючи досвід Греції.

В процесі європейської інтеграції Греції відбулося переосмислення ролі та місця політичних партій, які були змушені виробити компромісні підходи до більшості актуальних питань життя суспільства, серед них: політичного ладу, системи соціального забезпечення населення, зовнішньої політики країни тощо. Не зважаючи на доволі запеклий характер міжпартійної боротьби, в країні забезпечено дотримання політичних прав та свобод населення, свободу діяльності громадських організацій та ЗМІ. Досвід грецьких партій з пошуку порозуміння з дискусійних питань внутрішньої та зовнішньої політики держави є неоціненним для сучасної України.

Ступінь наукового розроблення теми проаналізовано у першому розділі дослідження. Серед провідних дослідників, які займаються проблемою соціально-політичного розвитку Греції слід відзначити, зокрема: Д. Анагносту, С. Бабанассіса, Т. Вереміса, П. Гетіміса, Д. Дімітракопулоса, П. Іоакімідіса, П. Казакоса, Т. Колумніса, С. Ставрідіса, А. Тріандафиллідіду, К. Фізерстоуна, Л. Цукаліса. Разом з тим, слід відзначити специфічність досліджень, спрямованих на вирішення конкретних вузько-орієнтованих питань сучасного розвитку Греції. Водночас у роботах українських дослідників дана проблема не знайшла докладного відображення, що обумовлює необхідність детального комплексного аналізу соціально-політичного розвитку Греції в умовах європейської інтеграції.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в рамках комплексної наукової теми кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Маріупольського державного університету: “Розвиток зовнішньоекономічних та політичних відносин України в умовах глобалізації” (НДР № 0108U008420).

Метою дослідження є комплексний та всебічний аналіз соціально-політичного розвитку Греції в контексті впливу, що було спричинено процесом інтеграції країни до Європейського Союзу. Відповідно до поставленої мети, дисертант сформулював основні **завдання** дослідження:

- визначити і проаналізувати понятійно-категоріальний апарат процесів соціально-політичного розвитку Греції в умовах євроінтеграції;
- охарактеризувати концептуально-теоретичні підходи до зазначеної проблеми, визначити джерела вивчення соціальної та політичної модернізації Греції на сучасному етапі;
- проаналізувати демографічні процеси в Греції під час євроінтеграції країни;
- обґрунтувати основні досягнення та проаналізувати недоліки у розвитку системи освіти, соціального забезпечення та охорони здоров'я Греції в контексті її європеїзації;
- охарактеризувати основні етапи модернізації системи центральних та місцевих органів влади в умовах членства Греції в Європейському Союзі, проаналізувати наслідки впливу, що зазнала країна в цій сфері з боку ЄС;
- дослідити повноваження та обов'язки органів регіонального управління Греції в контексті процесу децентралізації влади;
- визначити передумови формування та основні етапи розвитку сучасної партійної системи Греції, проаналізувати концептуальні підходи політичних партій країни до вирішення актуальних проблем суспільного розвитку країни;
- дослідити причини та наслідки проявів світової економічної кризи в Греції, вплив цих процесів на подальший соціально-політичний розвиток країни.

Об'єкт та предмет дисертаційної роботи зумовлені метою та завданнями дослідження.

Об'єктом дослідження виступає соціально-політичний розвиток Греції.

Предметом дослідження є соціально-економічні та політичні процеси в Греції, які відбувалися в умовах європейської інтеграції.

Хронологічно дослідження обмежене періодом 1974 — 2011 рр., що обумовлено існуванням сучасної політичної системи Греції. Нижня часова межа співпадає з поваленням режиму “чорних полковників” — військової диктатури, яка ліквідувала парламентський лад в країні та обмежила громадянські права та свободи, зокрема, заборонивши діяльність політичних партій. 8 грудня 1974 р. відбувся плебісцит з питання збереження монархії, за результатами якого країна фактично перетворилася на республіку. Конституція Греції, що була прийнята 9 червня 1975 р. закріпила статус Греції як республіки та заклала підвалини сучасної політичної системи країни. Крім того, 12 червня 1975 р. Греція подала офіційну заявку на вступ до ЄЕС і вже в липні 1976 р. почалися офіційні переговори між урядом країни та Європейською Комісією, що завершилися підписанням 28 березня 1979 р. договору про вступ.

Водночас слід зазначити, що дисертант частково був змушений звертатися і до більш ранніх подій та процесів, які відбувалися в Греції, оскільки, по-перше, процес європейської інтеграції країни почався наприкінці 1950-х рр. і був загальмований лише через військовий переворот в 1967 р.; а по-друге витоки багатьох сучасних соціально-економічних та політичних процесів також беруть свій початок раніше, ніж 1974 р.

Верхня хронологічна межа включає до себе першу половину 2011 р., що зумовлено потребою відобразити всі останні зміни, що відбулися у політичній системі та соціально-

економічному розвитку Греції, зокрема, пов'язані з наслідками світової економічної кризи.

Теоретико-методологічні засади та методи дослідження були розглянуті в першому розділі дисертації. Застосування відповідного методологічного інструментарію обумовлено особливостями феномену, що досліджувався — соціально-політичним розвитком Греції в умовах європейської інтеграції. Дисертант керувався науковими принципами історизму, об'єктивності, системності. Важливу роль в процесі дослідження відіграли методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, емпіричних досліджень, зокрема, статистики, моніторингу, спостереження. Особливе значення під час висвітлення соціальних процесів, що відбуваються в Греції, мав метод порівняльного аналізу, який дозволив розглянути поставлену проблему в комплексі з іншими державами Європейського Союзу.

Наукова новизна дослідження полягає у всебічному комплексному аналізі соціально-політичного розвитку Греції в контексті процесу європейської інтеграції. Основні положення, що зумовили наукову новизну дисертації, полягають в наступному:

вперше:

- проаналізовано концептуальні підходи грецьких науковців до політичної системи і соціальних процесів в Греції в контексті європейської інтеграції;
- визначено актуальні соціальні та політичні проблеми розвитку периферійних держав Європейського Союзу на прикладі Греції;
- комплексно досліджено сучасну партійну систему Греції;
- проаналізовано вплив світової економічної кризи на Грецію;

удосконалено:

- категоріально-понятійний апарат дослідження соціально-політичного розвитку Греції на сучасному етапі з урахуванням досвіду європейських, насамперед, грецьких вчених;
- розуміння сутності та інструментів впливу ЄС на процес децентралізації системи влади в Греції;

дістало подальший розвиток:

- впровадження в науковий обіг матеріалів Статистичного бюро Європейського Союзу (Євростату), що дозволили в кількісних даних визначити сучасне соціально-економічне становище Греції та провести його порівняльний аналіз з відповідними показниками інших держав-членів ЄС;
- обґрунтування доцільності здійснення Грецією процесу євроінтеграції з точки зору модернізації соціальної сфери та політичної системи країни;
- дослідження концептуальних підходів до реалізації політики держави в сфері освіти, соціального забезпечення та охорони здоров'я Греції;
- розгляд етапів модернізації системи центральної та місцевої влади в Греції.

Практичне значення одержаних результатів полягає, насамперед, в можливості використання матеріалів дослідження в процесі здійснення європейської інтеграції України, адаптації вітчизняного законодавства, діяльності органів влади до європейських норм та стандартів. Оприлюднені матеріали дисертації можуть бути використані в процесі викладення навчальних дисциплін соціально-політичного спрямування, зокрема, для студентів спеціальностей “Міжнародні відносини”, “Країнознавство”. Окремі положення та результати дослідження були апробовані під час лекційних та семінарських занять з курсів “Зовнішня політика країн Середземномор'я” та “Балканський півострів в сучасних міжнародних відносинах”.

Апробації результатів дисертації. Особистий внесок здобувача в розроблення теми викладено у 10 статтях, з яких 5 опубліковано у визначених переліками ВАК України періодичних фахових виданнях. Інші статті надруковані у наукових збірниках. Результати дослідження оприлюднено на всеукраїнських науково-практичних конференціях: 6-й Міжнародній міждисциплінарній науково-практичній конференції

“Сучасні проблеми науки та освіти” (м. Алушта, 2005 р., матеріали опубліковано); 5-й Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених “Українська державність: історія і сучасність” (м. Маріуполь, 28 листопада 2008 р., матеріали опубліковано); 6-й Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених “Українська державність: історія і сучасність” (м. Маріуполь, 26 листопада 2009 р., матеріали опубліковано); 7-й Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених “Українська державність: історія і сучасність” (м. Маріуполь, 26 листопада 2010 р., матеріали опубліковано); X-й підсумковій науково-практичній конференції викладачів МДГУ (м. Маріуполь, 2008 р., матеріали опубліковано).

Основні положення, результати та висновки дисертаційного дослідження викладені в 5 публікаціях у фахових наукових виданнях з політичних наук та 4 тезах Всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Відповідно до мети та предмету дослідження дисертація складається зі вступу, трьох розділів, поділених на підрозділи, висновків, списку використаних джерел (379 найменувань) та додатків. Загальний обсяг дисертації — 241 сторінка, список використаних джерел — 40 сторінок, додатки містяться на 32 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, проаналізовано ступінь її наукового вивчення, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, окреслено мету та завдання, а також об'єкт та предмет дослідження, вказано його хронологічні межі, визначено теоретико-методологічні засади та методи, застосовані в процесі розробки теми, відображено наукову новизну, практичне значення та характер апробації отриманих результатів.

В першому розділі **“Теоретико-методологічні засади дослідження”** проаналізовано понятійно-категоріальний апарат дослідження, концептуальні підходи до визначення до проблеми соціально-політичного розвитку Греції в умовах європейської інтеграції, визначені джерела та методологічна база дослідження.

Було відзначено основні підходи до розуміння сутності процесу європейської інтеграції, зокрема: федералістську наукову школу, яка пов'язана з такими вченими, як М. Алле, Р. Арона, Е. Россі, Д. де Ружмона, П. Тейлора, А. Спінеллі; функціоналістську, ідеї якої розробляли Д. Мітрані, Ж. Монне; неофункціоналістську, в рамках якої працювали Р. Гінсберг, Л. Ліндбрег, Д. Най, П. Тейлор, Е. Хаас, Ф. Шміттер. “Реалістичний” підхід до поняття європейської інтеграції представлений А. Мілвардом, Х. Воллісом, Р. Дарендорфом, С. Хоффманном. Було досліджено погляди сучасних українських вчених на дану проблему, зокрема В. Копійки та Т. Шинкаренка, які запропонували вважати європейською інтеграцією процес, внаслідок якого відбувається об'єднання політичних, економічних та соціальних структур в єдиний комплекс, який може мати обриси формального політичного та економічного союзу або залишитися в якості неструктурованого об'єднання.

На підставі вивченого матеріалу автор наголосив на тому, що європейська інтеграція являє собою об'єктивно обумовлений процес співробітництва та поступового зближення в політичній, економічній, культурній, інформаційній, юридичній сферах на рівні окремих індивідів, громад, регіонів, держав. Мета даного процесу полягає у виробленні та впровадженні єдиної політики відносно тих викликів та загроз, що існують у сучасному світі.

В теоретико-методологічному плані розуміння сутності процесів, що відбуваються в сучасній Греції, неможливе без розгляду категорії “європеїзація”, яке досліджували Р. Ладрех, Т. Лоутон, С. Андерсен, К. Еліассен, Т. Бьорзель, В. Кохлер-Кох, К. Раделлі, П. Гетіміс, Д. Грігоріаду. Проаналізувавши погляди названих дослідників, автор дійшов

висновку про те, що термін “європеїзація” в їх розумінні має більш ширший характер, ніж поняття “європейська інтеграція”, як на функціональному рівні, так і рівні залучення до даного процесу держав, що не є членами, або кандидатами у члени ЄС, оскільки в процесі європеїзації увага зосереджується, насамперед, на внутрішньополітичних та соціально-економічних перетвореннях в державах Європи, а не реалізації їх зовнішньої політики.

В контексті дослідження соціального розвитку Греції на сучасному етапі були залучені такі поняття, як “соціальна політика”, “пенсійна політика”, “соціальний захист”, “соціальне забезпечення”, “соціальні виплати”, “національна медична система”. Аналіз ситуації, пов’язаної зі змінами в чисельності населення в сучасній Греції потребував залучення наступних термінів: “верства”, “рівень народжуваності”, “приріст населення”, “демографічні процеси”, “демографічна криза”, “норма народжуваності”, “природне зростання (приріст)”, “тривалість життя”, “рівень смертності”.

Дослідження політичного розвитку Греції в умовах європейської інтеграції здійснено із залученням наступних термінів: “внутрішня (зовнішня) політика”, “регіональна політика”, “політична партія”, “військова диктатура”, “децентралізація управління”, “клієнтизм”, “політична культура”, “політична активність”, “виборча система”. Особливе значення в процесі дослідження має термін “регіональна політика”, під яким розуміються комплексні дії держави чи міжнародної організації, в даному випадку, Європейського Союзу, спрямовані на досягнення соціально-економічної стабільності у суспільстві на рівні окремих територіально-адміністративних одиниць або країн. Серед дослідників, які активно займаються проблемою розробки та реалізації регіональної політики Греції О. Ананіка, В. Ангеліса, Н. Антівахіса, П. Гетіміса, Н. Консоласа, Х. Параскевопулоса.

Автор проаналізував ступінь наукового вивчення проблеми соціально-політичного розвитку Греції в умовах європейської інтеграції, здійснив класифікацію історіографічної та джерельної бази дослідження.

До першої групи робіт, дисертант відніс дослідження, в яких розглядається концептуальні підходи до феномену інтеграційних процесів, насамперед, в Європі. Серед них дослідник хотів би виокремити роботи таких авторів, як: М. Бургесс, Е. Вістріч, Р. Гаррісон, К. Дойч, К. Кайзер, Л. Ліндберг, В. Ліпгенс, А. Мілворт, Д. Мітрані, Ж. Монне, Е. Моравчик, Ч. Пентланд, П. Тейлор, Д. де Ружмон, А. Спінеллі, А. Сміт, Е. Хаас, С. Хоффман.

Друга група досліджень об’єднує роботи, в яких аналізуються інтеграційні процеси, що відбувалися в Європі в II пол. XX — на початку XXI ст., перспективи подальшого розвитку ЄС та його політики за окремими напрямками. Теоретико-методологічну цінність з точки зору виявлення закономірностей та характерних особливостей процесу євроінтеграції мають роботи українських дослідників: О. Білоруса, М. Білоусова, Л. Гайдукова, В. Копійки, В. Крушинського, С. Кульпінського, В. Манжолі, І. Мінгазутдінова, В. Посельського, І. Черкаського, Т. Шинкаренко, О. Шниркова. Особливості функціонування Європейського Союзу знайшли своє відображення і в роботах російських дослідників: В. Барановського, В. Журкіна, Г. Канінської, В. Княжинського, В. Машликіна, Н. Наумової, В. Шемятенкова, Ю. Шишкова. Аналіз сучасного стану європейської інтеграції є актуальним і для грецьких дослідників, з поміж основних назвемо праці Д. Анагносту, П. Гетіміса, П. Іоакімідіса, П. Казакоса, Г. Пападімітріу, Х. Папасотіріу, С. Ставрідіса, А. Тріандафиллідіу, Л. Цукаліса.

Концептуальні підходи до регіональної політики Європейського Союзу на сучасному етапі були розроблені у працях Л. Альбрехтса, У. Ваннопа, М. Гедеса, О. Гранберга, Р. Джекмана, К. Джексона-Батлера, М. Портера, А. Родрігеса-Посе, М. Харба, С. Харді. Практичні аспекти реалізації даної політики досліджувалися у роботах О. Ананіка, Т. Вереміса, П. Гетіміса, Д. Калліораса, К. Хатзідакіса.

Третя група досліджень пов'язана з роботами, де розглянуто особливості розвитку Греції в II половині XX — на початку XXI ст. Серед науковців, які досліджували Грецію в цілому, необхідно відзначити Н. Зворонаса, Н. Калтчасу, Р. Клогга, К. Легга, А. Улуянна, К. Шемєнкова. Вагому роль в ході дослідження відіграли також роботи А. Агнатопулоса, Г. Андреу, Т. Гіаніциса, Д. Дімітракопулоса, П. Іоакімідиса, А. Левентіса, Т. Папаспіру, А. Пассаса, І. Петсаса, Л. Цукаліса, в яких було розглянуто політичні, економічні, культурні аспекти взаємовідносин Європейського Союзу та Греції в історичному контексті та на сучасному етапі. До питання регіональної політики Греції в умовах європеїзації країни зверталися також К. Агорастос, Г. Андреу, Е. Варелас, А. Кассімати, П. Гетіміс, Д. Грігоріаду, Л. Деметропулу, Х. Параскевопулос, Е. Стаматіу. Соціально-економічні процеси, що відбуваються в сучасній Греції, та політику уряду у даній сфері, було проаналізовано у дослідженнях С. Блавукоса, В. Карагеоргіу, П. Казакоса, А. Левентіса, Х. Параскевопулоса, Е. Стаматопулоса, К. Фізерстоуна, М. Халлета.

Аналізуючи джерельну базу дослідження, автор відніс до першої групи договори, меморандуми, комюніке, що мають відношення до умов вступу і подальшого розвитку Греції в рамках ЄС. Тут, зокрема, слід виокремити комплекс угод, відомих як “Документи щодо приєднання Греції до Європейських співтовариств”, що регламентували умови включення країни до європейської спільноти. До законодавчих актів національного характеру слід віднести, насамперед, Конституцію Греції, яка детально визначає засади функціонування політичної та соціально-економічної систем.

До другої групи джерел належать документи, що мають відношення до діяльності окремих політичних партій, громадських організацій, певних функціональних груп населення.

До третьої групи джерел включено збірки статистичних даних з соціально-економічного та політичного розвитку Греції. Серед таких документів слід виокремити ту частину, що характеризувала економічне становище Греції напередодні вступу до Європейського Союзу, а також аналітичні збірки Статистичного бюро Європейського Союзу — Євростату, зокрема: “Європа в цифрах”, “Статистичний портрет Європейського Союзу”, “Соціальна статистика Європи. Міграція”, “Європейський бізнес. Факти та цифри”, “Статистика у сфері охорони здоров'я”, “Регіони. Статистичний щорічник”, “Регіональний щорічник Євростату”.

В процесі дослідження автор активно використовував матеріали друкованих ЗМІ, що складають четверту групу. В цілому для значної частини засобів масової інформації Греції характерна партійна забарвленість, орієнтація на ту чи іншу політичну силу. Оцінка процесу та наслідків євроінтеграції для внутрішнього розвитку Греції в них часто залежить від ідеологічних принципів відповідної партії. Тому, використовуючи дані джерела, автор намагався, насамперед, піддавати їх критичному аналізу.

П'ята група джерел об'єднує промови, заяви, інтерв'ю, мемуари політиків Греції, які керували країною чи брали активну участь в її розвитку впродовж другої половини XX — початку XXI ст. Переважно такі документи знаходяться в особистих архівах та фондах грецьких політиків і викладені в світовій мережі Internet.

В другому розділі дисертації **“Модернізація соціальної політики Греції в контексті євроінтеграції”** проаналізовано процеси, що відбувалися в грецькому суспільстві впродовж останніх п'ятдесяти років, визначені основні напрями політики уряду в сферах освіти, соціального, зокрема, пенсійного забезпечення, ліквідації безробіття.

Було досліджено зміни в кількісній, статевій та віковій структурі населення країни протягом реалізації політики європейської інтеграції. Зокрема, було відзначено факт зниження рівня народжуваності через зменшення кількості дітей в грецьких сім'ях, поступове зменшення кількості укладених шлюбів, збільшення розлучень, скорочення середньої тривалості шлюбу, а також збільшення віку жінки в період народження першої дитини. В процесі аналізу міграційних потоків в Греції впродовж 1960 — 2000-х рр. було

проаналізовано зміни, що відбулися після вступу країни до ЄС, внаслідок чого, починаючи з 90-х рр. ХХ ст. до неї в середньому в'їжджає на 50000 — 60000 осіб більше, ніж залишає.

Автор дослідив еволюцію політики грецького уряду щодо реформи найбільш актуальних для країни соціальних проблем. Було проаналізовано структуру системи освіти в Греції, визначено основні досягнення в даній сфері та проблеми, що стоять перед нею. Зокрема, в 80-і рр. ХХ ст. уряд Греції на чолі з А. Папандреу запровадив безкоштовну державну освіту на всіх її рівнях (включаючи вищий), була впроваджена практика спеціалізованого навчання в системі середньої освіти, значно покращилася ситуація з поширенням освіти серед жінок. Завдяки інтеграції до загальноєвропейського освітнього простору посилилася мобільність грецьких студентів, які мають можливість навчатися в провідних університетах держав-членів ЄС. В свою чергу, серед проблем, що стоять перед галуззю освіти в Греції слід назвати прогресуюче інфраструктурне та інформаційне відставання від більшості держав Західної Європи; відсутність належного фінансування з боку держави, занадта бюрократизація процесу навчання як для держави-члена ЄС. Дані проблеми є предметом гострих громадських та політичних дискусій, що призводять, зокрема, і до масових соціальних заворушень.

Досліджено стан соціального забезпечення населення Греції, зокрема, відзначено відставання країни за рівнем мінімальної та середньої заробітної платні від провідних держав ЄС. При цьому слід зазначити, що в Греції спостерігається менша різниця між зарплатнею чоловіків та жінок, що є наслідком, насамперед, зусиль уряду протягом останніх десяти років.

Проаналізовано витрати на соціальний захист населення Греції у відсотковому співвідношенні упродовж 1981 — 2006 рр., на підставі чого зроблено висновок про їх невідповідність можливостям національної економіки, що, в свою чергу, стало однією з передумов до поглиблення негативних тенденцій, пов'язаних зі світовою економічною кризою.

Окрім того, розглянуто пенсійну систему Греції, що дало змогу авторів зробити висновок про те, що її основні труднощі пов'язані зі збільшенням витрат на пенсійне утримання за рахунок працездатного населення; наявністю близько 236 різноманітних пенсійних фондів, що, в свою чергу, створює умови з одного боку для зловживань, а з іншого, для непропорційного розподілу фінансових коштів; неефективністю державного апарату в даному питанні; наявністю політичних ризиків для уряду в разі проведення непопулярної реформи.

З'ясовано, що сучасна медична система Греції почала формуватися на початку 1980-х рр. після приходу до влади ПАСОК. Її основоположними принципами є рівність та свобода доступу до медичних послуг, пріоритетна роль держави в сфері медицини. Автор наголошує на тому, що система медичного обслуговування Греції має на сьогодні низку суттєвих недоліків, зокрема, регіональна диспропорція в розташуванні закладів з охорони здоров'я. Так, наприклад, в районі Афінів та Салонік зосереджені установи, що надають понад 80 % медичних послуг в країні. Це, в свою чергу, призводить до їх перевантаженості й низького рівня обслуговування. Завдяки безкоштовній освіті та високому рівню медичної освіти Греція вирізняється підготовленістю лікарів, але значна частина з них іде працювати до приватних закладів, а тим, хто працює на державу до цього часу заборонено співпрацювати в інших установах. З іншого боку, молодший медичний персонал, насамперед, у державних лікарнях та поліклініках часто не відповідає професійним вимогам.

Проаналізовано процеси, що відбувалися впродовж останніх п'ятдесяти років в сфері працевлаштування та політику грецького уряду з вирішення проблеми безробіття. Зокрема, зазначається збільшення в 1995 — 2008 рр. відсоткової частки зайнятих з 55,3 до 61 % від загальної кількості працездатного населення. Збільшення частки зайнятого населення пов'язане не лише з розвитком економіки, що призводить до появи нових

робочих місць, але й виходом певної частини підприємств з тіні та переходом на легальну систему оплати праці.

Автором відзначено значні зміни, що відбулися в структурі зайнятості населення. Якщо, в 1961 р. понад половина всього зайнятого населення працювала в сільському господарстві, то в 2004 р. їх частка скоротилася до 14,1 %, що також значно переважає середньоєвропейські показники в 5 %. Водночас на початку XXI ст. основна маса зайнятого населення в Греції сконцентрована в сфері обслуговування — 65 % від загальної кількості. Таким чином, в цілому структура зайнятості населення відповідає загальноєвропейським тенденціям, пов'язаним з переважанням частки працівників, задіяних в обслуговуючій сфері. Однак слід зазначити, що в Греції зберігається значна кількість селян, які становлять вагомий прошарок населення, що активно впливає на політичні процеси в країні.

Актуальною для Греції є проблема безробіття. Не зважаючи на досить дієві кроки уряду, що були спрямовані на збільшення кількості працевлаштованого населення і реалізувалися впродовж 1999 — 2008 рр., суттєві корективи в даний процес внесла світова економічна криза. Внаслідок погіршення соціально-економічної ситуації в Греції рівень безробіття зріс з 7,7 % в 2008 р. до 9,5 % в 2009 р. Більш того, на сьогодні грецькі профспілки та правозахисники відзначають подальше збільшення кількості безробітних, або перехід працевлаштованих та найманих робітників у “тіньовий” сектор економіки.

У роботі проаналізовано основні кроки уряду з вирішення проблеми безробіття в Греції із урахуванням тих рекомендацій, що були надані Європейською Комісією в 2005 р. при цьому зосереджено увагу методах попередження безробіття та реалізації програм професійної перепідготовки працездатного населення на випадок втрати місця роботи.

В третьому розділі роботи **“Еволюція політичної системи Греції в процесі європеїзації”** досліджено технологію функціонування гілок влади, розвиток місцевого самоврядування, засади діяльності провідних політичних партій країни. Особлива увага приділена змінам, що відбулися в соціально-політичному житті Греції в умовах світової економічної кризи.

Розглянуто нормативно-правові засади сучасної політичної системи країни. Здійснено аналіз Конституції Греції з точки зору розподілу владних повноважень в державі, визначено особливості законодавчого забезпечення політичного процесу. Особливу увагу приділено розгляду електорального законодавства Греції, яке характеризується традицією видання окремих докладних нормативних актів, в яких детально пояснюється кожна фаза виборчої кампанії. При цьому, слід зазначити, що закони про вибори в Греції піддаються постійним змінам, які ініціюються, насамперед, правлячими партіями. До особливостей виборчої системи Греції слід віднести також наявність особливого відсоткового бонусу, що отримує партія-переможець, яка спромоглася набрати понад 39 % голосів виборців. Фактично, 50 депутатських мандатів опиняється у монопольному володінні переможця, при цьому голосування в округах відбувається за відкритими списками. Таким чином, перемога на виборах залежить від популярності місцевих осередків партій в регіонах, що стимулює їх до активної роботи з електоратом.

Дисертантом досліджено структуру та повноваження органів влади, зокрема, визначено засади діяльності законодавчої, виконавчої та судової її гілок. Проаналізовано особливості функціонування грецького уряду, серед яких відзначено, що Міністерство внутрішніх справ, державної адміністрації та децентралізації відокремлене від Міністерства громадського порядку, яке контролює державну поліцію та пожежну службу. Воно ж, в свою чергу, несе відповідальність за управління регіонами, реалізацію принципу децентралізації на місцях. Водночас через дане міністерство відбувається фінансування органів влади у регіонах, що перетворює його на один з найважливіших центрів прийняття рішень в країні. Крім того, міністерство відповідає за проведення виборів: національних та місцевих. З метою розвитку віддалених регіонів створені

міністерства в Македонії та Фракії, а також Егейських островів. Їх завдання — інтеграція даних територій у грецьку та загальноєвропейську спільноту; залучення інвестицій до регіонів, покращення соціально-економічного становища місцевого населення.

В цілому, оцінюючи систему центральної влади Греції, автор вважає за потрібне зазначити, що нормативно вона відповідає стандартам міжнародного та європейського права, традиціям політичного життя та державного устрою демократичних країн. Водночас, на сьогодні Греція не спромоглася до кінця викоренити негативні прояви у розвитку суспільства та функціонуванні держави, зокрема: клієнтизм, корупцію, політичний радикалізм. В процесі вирішення цих проблем значне місце посідає політика децентралізації управління, наділення органів місцевої влади реальними владними повноваженнями.

Аналізуючи систему регіонального управління, автор зосередив увагу на реалізації двох програм “І. Каподістрія” та “Каллікратіс”, які покликані здійснити реформування даної сфери у відповідності до вимог Європейського Союзу. Внаслідок їх впровадження в Греції була створена система місцевого самоврядування, що відповідає вимогам Європейського парламенту та Ради ЄС щодо створення єдиної “Номенклатури територіальних одиниць для статистики” (NUTS) та “Локальних адміністративних одиниць” (LAU) відповідно о реформи 2003 р. Таким чином, з 2011 р. територіально-адміністративними одиницями першого рівня в Греції виступають муніципалітети, кількість яких обмежується 325 одиницями. Вони об’єднані в 13 периферій, керівництво якими у відповідності до програми “Каллікратіс” перейшло до виборних органів влади. Це здійснено в рамках процесу децентралізації управління та посилення повноважень місцевих органів влади. Водночас слід відзначити, що уряд зберіг за собою фінансовий контроль над системою місцевого самоврядування. Відповідно до Програми “Каллікратіс” територіально-адміністративною одиницями вищого рівня є децентралізовані адміністрації, що були створені в 2010 р. Їх кількість дорівнює семи. Нові утворення очолюються державними секретарями, які призначаються міністром внутрішніх справ, державної адміністрації та децентралізації.

Розглянуто особливості створення та розвитку провідних політичних партій Греції. Автором доведено, що процес формування партійної системи в країні після повалення режиму “чорних полковників” відбувався у відповідності до загальноєвропейських тенденцій, пов’язаних з чітким ідеологічним поділом, орієнтацією на підтримку постійного електорату, посиленням зв’язків на міжнародному рівні. Водночас зроблено висновок про те, що на сучасному етапі провідні партії Греції змушені поступово відмовлятися від традиційних ідеологічних догм на користь гнучкого реагування на потреби суспільства та вимог часу.

Автором проаналізовано програмні засади діяльності найбільш впливових партій та політичних блоків, зокрема: “Всегрецький соціалістичний рух” (ПАСОК), “Нова Демократія” (НД), “Комуністична партія Греції” (ККЕ), “Народний православний собор” (ЛАОС), “Коаліція радикальної лівої” (СИРІЗА). Даний вибір обумовлено тим, що саме ці політичні сили за результати кількох останніх парламентських виборів формують склад законодавчого зібрання та реально впливають на процес прийняття владних рішень.

Аналіз політичних програм та статутів партій дозволяє стверджувати, що вони мають власне оригінальне бачення шляхів розв’язання актуальних проблем грецького суспільства, зокрема, проблем децентралізації управління, освітньої, пенсійної, медичної, страхової реформ. Визначено і проаналізовано ставлення партій до процесу європейської інтеграції, доведено, що, не зважаючи на тактичні розбіжності, найбільші політичні партії Греції — ПАСОК та НД, які почергово формують уряд країни, дотримуються стратегічного компромісу в питанні необхідності реалізації політики європейської інтеграції.

Розглянуто зміни, що відбулися в грецькому суспільстві впродовж останніх двох років. Водночас автором проаналізовано передумови тих кризових явищ, що охопили

Грецію на сучасному етапі. Доведено, що безпосередньою причиною їх стали процеси, пов'язані з намаганням соціалістичного уряду на чолі з А. Папандреу покращити становище широких верств населення за рахунок запозичень закордоном, здійснених в 80-і рр. ХХ ст. та небажанням наступних урядів, незалежно від політичної приналежності виправити дану ситуацію за рахунок втрати підтримки виборців. Водночас свою роль, на думку дисертанта, зіграли складне зовнішньополітичне становище Греції в період “Холодної війни”, гостра внутрішньополітична боротьба, державний патерналізм по відношенню до населення, традиції політичного життя, зокрема, клієнтизм.

Доведено, що під час позачергових парламентських виборів 2009 р. обидві партії, що претендували на перемогу — ПАСОК та НД, дотримувалися єдиного стратегічного бачення шляхів виводу Греції з кризи за рахунок скорочення видатків на соціальну сферу, масової приватизації державної власності, залучення іноземних інвестицій. Не зважаючи на політичне протистояння і активну позапарламентську боротьбу, політична система Греції в цілому зберегла стабільність та керованість. Попри загальне погіршення соціально-економічної ситуації переважна більшість грецького населення вважала за потрібне підтримати центристські політичні партії.

Розглянуто основні кроки уряду ПАСОК на чолі з Г. Папандреу щодо поліпшення економічного положення Греції і доведено, що їх реалізація відбувається в цілому у відповідності до вимог МВФ та ЄС за рахунок скорочення соціальних видатків.

ВИСНОВКИ

1. В процесі дослідження дисертантом було проаналізовано категоріально-понятійний апарат, напрацьований закордонними, зокрема, грецькими та вітчизняними науковцями. Активне застосування автором їх наукових надбань дало можливість ефективно дослідити соціально-економічні та політичні процеси, характерні для Греції в контексті європейської інтеграції країни. Дисертантом було сформульовано власне бачення процесу європейської інтеграції, насамперед, з врахуванням внутрішніх факторів розвитку окремих держав. Також досліджено поняття “європеїзація”, яке поки що, на думку автора, не набуло широкого вжитку в категоріально-понятійному інструментарії українських науковців. Зокрема, на нашу думку, феномен європеїзації має більш ширший характер, ніж безпосередньо процес європейської інтеграції.

2. Дослідивши існуючі концептуальні підходи до проблематики дисертаційної роботи, автор дійшов висновку про те, що основна частина досліджень з даного питання зосереджена в рамках спеціалізованих “мозкових центрів”, які тісно співпрацюють з органами державної влади та місцевого самоврядування, загальноєвропейськими інституціями, політичними партіями та бізнес-структурами країни. Такими чином, досліджувані проблеми розглядаються одночасно як на рівні теоретичного осмислення, так і безпосереднього практичного застосування отриманих результатів. В процесі дослідження визначено та класифіковано основні джерела з вивчення особливостей соціально-політичного розвитку Греції на сучасному етапі. Зокрема, у науковий обіг введено законодавчі акти Греції та ЄС міжнародні договори, документи політичних партій, матеріали Статистичного бюро Європейського Союзу та Національної статистичної служби Греції. Залучення матеріалів джерельної бази дослідження в науковий обіг дозволить більш чітко визначити сутність завдань, що стоїть перед Україною в процесі реалізації політики європейської інтеграції, і, водночас, проаналізувати проблемні питання у розвитку держав-членів Європейського Союзу з метою вивчення європейського досвіду з їх вирішення та відповідного попередження в нашій державі.

3. Аналіз демографічних процесів в Греції дозволяє стверджувати про відповідність їх загальноєвропейським тенденціям. Їм властиве поступове зменшення темпів природного приросту населення за рахунок зниження рівня народжуваності та

збільшення притоку мігрантів з країн Центральної та Східної Європи, а також Азії. Причини цього мають ту ж саму природу, що і в інших державах Європейського Союзу: зростання соціально-економічного благополуччя населення, збільшення можливостей для отримання вищої освіти, зокрема, для жінок і, відповідно, зацікавленість у розвитку власної кар'єри. Не зважаючи на низку заходів із стимулювання народження дітей, владі Греції на сьогодні не вдалося подолати цю негативну тенденцію. Все більш актуальною стає проблема старіння нації. За останні 50 років майже на 10 років збільшилася середня тривалість життя, що також є наслідком покращення сфери соціального забезпечення Греції. Водночас зменшилася частка працездатного населення в віковій структурі грецького суспільства. Це вже призвело до збільшення податкового тиску на працюючих греків, а в майбутньому дана тенденція матиме ще більш виразний характер. За роки європейської інтеграції змінився характер міграційних процесів в Греції. Якщо в 60 — 70-і рр. XX ст. вони характеризувалися відтоком грецького населення до більш розвинених держав Європи та Північної Америки, то з початку 1980-х рр. почалося не лише повернення колишніх емігрантів, але й приток іммігрантів з інших держав. В 90-і рр. XX — на початку XXI ст. Греція стала одним з основних шляхів потрапляння іммігрантів зі сходу в ЄС. Локальною особливістю Греції є той факт наявності значного представництва грецьких репатріантів, що повернулися на історичну Батьківщину з держав колишнього соціалістичного табору. На сьогодні вони активно інтегруються в грецьке суспільство і починають здійснювати не лише економічний, але й політичний вплив на нього. Зокрема, проблема регулювання міграційних потоків та адаптації іммігрантів до умов розвитку Греції є в програмах всіх провідних партій країни. Досвід Греції з даного питання є неоціненним для України, що також відчуває на собі наслідки світових міграційних процесів.

4. Проаналізовано політику Греції в галузі освіти, зокрема, вплив на її реалізацію з боку Європейського Союзу. Принцип безкоштовності освіти та її одержавлення був запроваджений в 1980-і рр. соціалістичним урядом на чолі з А. Папандреу і вважається на сьогодні одним з найвагоміших досягнень країни в постдиктатурний період. Грецькому суспільству вдалося створити сучасну багаторівневу систему освіти, що відповідає нормам ЄС. За роки європейської інтеграції значно зросла мобільність грецьких студентів, які беруть активну участь в освітніх програмах ЄС та навчаються в провідних європейських університетах. Водночас інтеграція Греції в європейський освітній простір надала стимули до розвитку власне національних університетів та політехнічних інститутів, які значно збільшили кількість студентів за рахунок іноземців. Разом з тим, перед системою освіти Греції стають проблеми, пов'язані з необхідністю постійного оновлення, запровадження найсучасніших освітніх технологій. Слід зазначити, що держава не завжди спроможна адекватно реагувати на вимоги сьогодення, зокрема, через брак коштів та надто високий рівень централізації управління. В грецькому суспільстві актуальними є проблеми запровадженням приватної освіти та платні за навчання.

Розглянуто зміни в системі соціального забезпечення Греції, що відбулися в період реалізації політики європейської інтеграції. Увагу було зосереджено на таких показниках, як: рівень зайнятості та безробіття в країні за віковим, гендерним, освітнім факторами; розміри мінімальної та середньої зарплатні, наявність групи "ризиків бідності" у відповідності до вимог Європейської Комісії. Зазначено, що за час членства Греції в ЄС не вдалося подолати відсталість у розмірах середньої зарплатні порівняно з більшістю держав Західної Європи, також зберігається значна різниця в доходах греків з різним рівнем освіти. Прогнозується, що в майбутньому видатки за даною статтею будуть збільшуватися, посилюючи тим самим актуальність та необхідність пенсійної реформи в країні. Дисертант змушений констатувати той факт, що на сьогодні в Греції процес реалізації реформи соціального забезпечення не має громадської підтримки і викликає опір з боку більшості населення країни. Більше того, не зважаючи на зміну влади, жодний уряд протягом другої половини 90-х рр. XX — початку XXI ст. не зумів довести дану

реформу до кінця через страх втратити підтримку виборців. Причини такого опору полягають в наявності галузевих та приватних страхових і пенсійних фондів, що забезпечують своїм вкладникам більш високий рівень виплат. Особливу увагу звернено на аспекти, пов'язані з актуальністю вивчення досвіду Греції в сфері соціального забезпечення за період її участі в ЄС українським суспільством.

5. Відзначено вагому роль владних інститутів Європейського Союзу в процесі модернізації системи органів центральної влади та місцевого самоврядування. Вони надали методичну, організаційну та матеріальну допомогу в модернізації системи управління в Греції. Характерною тенденцією даного процесу є поетапна децентралізація управління і передача владних повноважень на нижчий рівень. В рамках дослідження розглянуто повноваження та обов'язки органів влади, проаналізовано нормативно-правову базу їх діяльності. Це дозволило автору стверджувати про наявність в Греції такої системи стримувань та противаг, що забезпечує збереження демократичного ладу та своєчасну реакцію на внутрішні і зовнішні виклики. До цікавих особливостей політичної системи Греції слід віднести існування міністерств із розвитку окремих територій, що потребують особливої уваги, а також надзвичайні повноваження Міністерства внутрішніх справ, державної адміністрації та децентралізації, на яке, зокрема, покладено контроль за проведенням виборів до органів влади країни. В рамках реалізації реформи органів місцевогорядування особливу увагу було приділено наслідкам впровадження програм "І. Каподістрія" та "Каллікратіс", які дозволили адаптувати територіально-адміністративний устрій Греції до вимог ЄС. Серед недоліків функціонування системи влади слід відзначити збереження традицій клієнтізму, обмеженості впливу звичайних громадян на процес прийняття рішень органами влади.

6. Сучасна партійна система Греції була сформована в умовах ліквідації наслідків правління в Греції диктатури "чорних полковників", кризи довіри до тих політичних сил, що допустили військовий переворот, а також необхідності вироблення нової для країни політичної ідеології, яка б враховувала зміни, що відбулися у масовій свідомості, внутрішній політиці та міжнародних відносинах. Водночас на політичний процес в сучасній Греції продовжує впливати й особистісний фактор, пов'язаний з двома провідними політичними сімействами — Караманлісами та Папандреу. Фактично, протягом 1974 — 2009 рр. представники саме цих родин визначають напрям розвитку Греції. Цей процес не є унікальним грецьким феноменом, однак в Греції він посилюється традиціями політичної культури, проявами клієнтізму та своєрідної патріархальності у відносинах, особливо у сільській місцевості. Водночас не слід перебільшувати даний фактор в грецькій політиці, оскільки, не зважаючи на вищеперераховані чинники в провідних партіях створено умови, за яких лідери несуть пряму відповідальність за результати своїх дій на виборах. У відповідності до грецького законодавства вибори в країні відбуваються на основі посиленої пропорційної системи та відкритих списків кандидатів. Це автоматично змушує депутатів парламенту та місцевих органів влади постійно працювати в регіонах, вирішуючи проблеми населення. Водночас особливістю електоральної системи Греції є фактична відмова від блокування в національному парламенті, прагнення зберегти власну політичну ідентичність, навіть за рахунок знаходження в опозиції. Це явище є наслідком політичних потрясінь 1950 — 1960-х рр., пов'язаних з прагненням політиків будь-що зберегти владу, навіть за рахунок утворення коаліцій з ідеологічно несумісними партіями. Крім того, невеликі політичні партії Греції не бажають утворювати коаліції з більш потужними партіями через страх втрати власної ідентичності в очах виборців. Політичні програми грецьких партій чітко конкретизують найбільш актуальні для суспільства проблеми: освіта, соціальне забезпечення та пенсійна реформа, роль Греції в ЄС та світі, охорона навколишнього середовища, статус Грецької православної церкви. Пріоритет у вирішенні цих проблем належить внутрішнім, а не міжнародним питанням розвитку Греції, що свідчить про відсутність активного зовнішнього тиску на грецьке суспільство та самостійність у здійсненні зовнішньої політики. Водночас економічна

криза внесла свої корективи у внутрішньополітичний розвиток Греції, актуалізуючи опозиційні настрої серед населення, зокрема, стосовно співпраці уряду ПАСОК на чолі з Г. Папандреу та Міжнародного валютного фонду, одним з наслідків якої є стратегія, спрямована на обмеження державних видатків, зокрема і на соціальні потреби.

7. Досліджено передумови та наслідки економічної кризи в Греції на сучасному етапі. Цей процес має об'єктивні та суб'єктивні причини, пов'язані з прагненням влади покращити соціальне становище населення, що призвело до значних фінансових запозичень, і, водночас, з небажанням правлячих політичних партій втратити підтримку виборів через непопулярні соціальні реформи, зокрема, пенсійну та страхову. Водночас слід відзначити і неготовність суспільства в значній своїй масі до обмеження пільг та привілеїв, не забезпечених економічним розвитком країни. Таким чином, перед грецьким суспільством стоїть, насамперед, проблема зміни ставлення до влади, її патерналістської політики щодо населення та, відповідно, переоцінки своєї ролі самою державою. З'ясовано, що не зважаючи на глибоку соціально-економічну кризу, політична система Греції на сучасному етапі не зазнала значних змін, зокрема, і в питанні її структури та електоральної орієнтації більшої частини населення країни.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Булик М. В. «Коаліція радикальної лівої» (СИРІЗА) в політичній системі Греції на сучасному етапі / М. В. Булик // Українська державність: історія і сучасність: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених (26 листопада 2010 р.) / Під заг. ред. К. В. Балабанова. — Маріуполь, 2010. — С. 119—121.
2. Булик М. В. «Нова Демократія» в партійній системі Греції: етапи розвитку та засади ідеології / М. В. Булик // Гілея. — 2009. — Спецвипуск. — С. 304—311.
3. Булик М. В. Греція в європейських демографічних процесах: аналіз та порівняння / М. В. Булик // Гілея. — 2009. — № 19. — С. 331—344.
4. Булик М. В. Греція в європейському інформаційно-комунікативному просторі / М. В. Булик // Українська державність: історія і сучасність: Збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених (28 листопада 2008 р.) / Під заг. ред. К. В. Балабанова. — Маріуполь, 2008. — С. 250—251.
5. Булик М. В. Діяльність Всегрецького соціалістичного руху (ПАСОК) в умовах європейської інтеграції Греції (1974 — 2010 рр.) / М. В. Булик // Грані. — 2010. — № 7. — С. 145—149.
6. Булик М. В. Діяльність органів місцевого самоврядування Греції в умовах європеїзації / М. В. Булик // Сучасна українська політика. Вип. 21. — К.: Український центр політичного менеджменту, 2010. — С. 297—307.
7. Булик М. В. Європеїзація внутрішньої політики Греції: стан наукової розробки проблеми / М. В. Булик // Матеріали X підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДГУ: Зб. наук. праць / За загал. ред. К. В. Балабанова. — Маріуполь: МДГУ, 2008. — С. 100—102.
8. Булик М. В. Пенсійна політика в контексті реформування системи соціального забезпечення Греції / М. В. Булик // Українська державність: історія і сучасність: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених (26 листопада 2009 р.). Частина II / Під заг. ред. К. В. Балабанова. — Маріуполь, 2009. — С. 42—43.
9. Булик М. В. Проблема зайнятості працездатного населення Греції в контексті сучасних загальноєвропейських тенденцій / М. В. Булик // Гілея. — 2009. — № 18. — С. 347—356.

10. Булик М. В. Уроки грецької для України... / М. В. Булик // Зовнішні справи. — 2008. — № 11. — С. 31—32.

АНОТАЦІЯ

Булик М. В. Соціально-політичний розвиток Греції в умовах європейської інтеграції. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. – Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. – Київ, 2011.

Дисертаційну роботу присвячено аналізу соціальних та політичних процесів, що відбуваються в Греції на сучасному етапі, в рамках процесу європейської інтеграції. В роботі проаналізований категоріально-понятійний апарат дослідження європеїзації Греції, науковий доробок українських та іноземних дослідників, насамперед, грецьких, з даного питання.

Досліджено вплив ЄС на процеси, які відбуваються в соціальній сфері Греції в контексті реалізації курсу на євроінтеграцію, зокрема: демографічне становище, систему освіти, соціального забезпечення, працевлаштування населення країни. Визначено основні зовнішні та внутрішні ризики, що стоять перед грецьким суспільством на сучасному етапі та надано низку рекомендацій щодо їх подолання.

В роботі конкретизовано роль Європейського Союзу в процесі децентралізації управління країною, розглянуто нормативно-правові засади функціонування системи центральних та місцевих органів влади в Греції. Простежено еволюцію партійної системи Греції в період європейської інтеграції та ставлення провідних політичних сил країни до даного процесу.

Ключові слова: соціально-політичний розвиток, європейська інтеграція, європеїзація, Європейський Союз, децентралізація, демографічні процеси, регіональна політика.

АННОТАЦИЯ

Булык М. В. Социально-политическое развитие Греции в условиях европейской интеграции. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата политических наук по специальности 23.00.04 – политические проблемы международных систем и глобального развития. – Институт мировой экономики и международных отношений НАН Украины. – Киев, 2011.

Диссертационное исследование посвящено анализу социальных и политических процессов, которые происходят в Греции на современной этапе в рамках процесса европейской интеграции. В работе проанализирован категориально-понятийный аппарат исследования процесса европеизации Греции, научные достижения украинских и иностранных исследователей, прежде всего, греческих, по данному вопросу.

Исследовано влияние ЕС на процессы, происходящие в социальной сфере Греции в контексте реализации курса на евроинтеграцию, в частности: демографическое положение, систему образования, социального обеспечения, трудоустройство населения страны. Исследованы основные внешние и внутренние риски, стоящие перед греческим обществом на современном этапе и предоставлен ряд рекомендаций по их решению.

В работе конкретизирована роль Европейского Союза в процессе децентрализации управления страной, рассмотрены нормативно-правовые основы функционирования системы центральных и местных органов власти в Греции. Исследована эволюция

партийной системы Греции в период европейской интеграции и отношение ведущих политических сил страны к данному процессу.

Ключевые слова: социально-политическое развитие, европейская интеграция, европеизация, Европейский Союз, децентрализация, демографические процессы, региональная политика.

ANNOTATION

Bulyk M. V. Socio-political development of Greece in the context of European integration. – Manuscript.

Thesis for the Candidate Degree in Political Sciences 23.00.04 – Political Problems of International Systems and Global Development. – Institute of World Economy and International Relations of the National Academy of Science of Ukraine. – Kyiv, 2011.

The thesis is concerned with the analysis of socio-political processes in Greece at the modern stage in the framework of European integration. The categories and the concepts for studying the process of Europeanization of Greece as well as the scientific achievements of the Ukrainian and foreign researchers, primarily Greek ones, are analyzed.

The thesis presents the study of the influence of the EU on the processes that are going on in the social sphere of Greece in the context of implementation of the Euro-integration course, namely the country's demographic condition as well as its education system, social care and employment rate. The author presents the main internal and external risks the Greek community is being faced by at the present stage and provides a number of recommendations on elimination thereof.

The thesis determines the role of the European Union in the process of decentralization of the country's government and considers the legal basis of the central and the local governments' work in Greece. The author also considers the evolution of the party system in Greece during the period of European integration and the attitudes of the country's major political forces to that process.

Key words: socio-political development, European integration, Europeanization, European Union, decentralization, demographic processes, regional policy.